

Cauza C-40/24 [Derterti]ⁱ**Rezumatul cererii de decizie preliminară întocmit în temeiul articolului 98 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție****Data depunerii:**

23 ianuarie 2024

Instanța de trimitere:

Corte suprema di cassazione (Italia)

Data deciziei de trimitere:

19 decembrie 2023

Recurent:

GE

Obiectul procedurii principale

Predarea recurentului în Franța de către autoritățile italiene, în executarea unui mandat european de arestare emis în scopul executării unei pedepse, deși, în Franța, acesta a fost judecat „în lipsă”, fără să fi fost informat cu privire la proces și fără să fi beneficiat de dreptul la apărare prin asistență juridică, și anume de dreptul de a-și alege și de a fi asistat de un avocat

Obiectul și temeiul juridic al cererii de decizie preliminară

În temeiul articolului 267 TFUE și al articolului 105 din Regulamentul de procedură al Curții, se solicită în special interpretarea articolului 6 TUE și a articolului 4a din Decizia-cadru 2002/584/JAI îndeosebi în raport cu dreptul la apărare al persoanei acuzate în cadrul unui proces penal desfășurat „în lipsă”.

Întrebările preliminare

1) Articolul 6 din Tratatul privind Uniunea Europeană trebuie interpretat în sensul că dreptul persoanei acuzate de a beneficia de asistență juridică în cadrul

ⁱ Denumirea prezentei cauze este un nume fictiv. El nu corespunde numelui real al niciuneia dintre părțile din procedură.

unui proces penal face parte din drepturile consacrate de Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene din 7 decembrie 2000 și din drepturile fundamentale, astfel cum sunt garantate prin Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și astfel cum rezultă din tradițiile constituționale comune statelor membre ale Uniunii Europene, pe care acest articol le recunoaște ca principii generale ale dreptului Uniunii și a căror respectare este impusă de Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului Uniunii Europene din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre?

2) În cazul unui răspuns afirmativ, se poate totuși considera că dreptul persoanei acuzate de a beneficia de asistență juridică în cadrul unui proces penal a fost respectat atunci când hotărârea de condamnare a fost pronunțată împotriva unei persoane acuzate care a fost judecată în lipsă și care nu a fost asistată de un avocat, ales sau numit de instanța sesizată, în condițiile în care persoana acuzată respectivă poate exercita, după ce a fost predată, dreptul potestativ de a obține rejudecarea cauzei cu garantarea dreptului la apărare?

3) În consecință, articolul 4a din Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului Uniunii Europene, introdus prin Decizia-cadru 2009/299/JAI a Consiliului Uniunii Europene din 26 februarie 2009, trebuie interpretat în sensul că statul căruia i s-a solicitat predarea poate refuza executarea unui mandat european de arestare emis în scopul executării unei pedepse sau a unei măsuri de siguranță privative de libertate în cazul în care persoana în cauză nu a fost prezentă în persoană la procesul în urma căruia a fost pronunțată decizia, chiar și atunci când sunt îndeplinite condițiile prevăzute la alineatul (1) litera (d) al articolului 4a din aceeași decizie-cadru, însă persoana în cauză nu a fost asistată de un avocat, ales sau numit din oficiu de instanța sesizată?

Dispozițiile de drept al Uniunii invocate

Tratatul privind Uniunea Europeană (denumit în continuare „TUE”), articolul 6

Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”), articolele 47, 48 și 52

Directiva 2013/48/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 octombrie 2013 privind dreptul de a avea acces la un avocat în cadrul procedurilor penale și al procedurilor privind mandatul european de arestare, precum și dreptul ca o persoană terță să fie informată în urma privării de libertate și dreptul de a comunica cu persoane terțe și cu autorități consulare în timpul privării de libertate, considerentele (4), (12), (19), (27) și (54) și articolele 1-3, 8 și 9

Decizia-cadru a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre (2002/584/JAI), astfel cum a fost modificată prin Decizia-cadru a Consiliului din 26 februarie 2009

(2009/299/JAI) (denumită în continuare „decizia-cadru”), considerentul (12), articolul 1 alineatul (3) și articolul 4a alineatul (1)

Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (denumită în continuare „CEDO”), articolul 6 paragraful 3 litera (c)

Hotărâri ale Curții de Justiție a Uniunii Europene (denumită în continuare „Curtea”): Hotărârea din 31 ianuarie 2023, Gordi, C-158/21, Hotărârea din 26 februarie 2013, Melloni, C-399/11, Hotărârea din 23 martie 2023, LU și PH, C-514/21 și C-515/21, Hotărârea din 10 august 2017, Zdiaszek, C-271/17, și Hotărârea din 12 martie 2020, VW, C-659/18

Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea EDO”) din 13 februarie 2001, Krombach împotriva Franței, cererea nr. 29731/96

Dispozițiile naționale invocate

Constituția Republicii Italiene, articolul 24 al doilea paragraf: „Apărarea este un drept inviolabil în orice fază și moment de desfășurarea a procedurilor judiciare”.

Legea nr. 69 din 22 aprilie 2005, astfel cum a fost modificată prin Legea nr. 10 din 2 februarie 2021 (denumită în continuare „Legea MEA”), articolul 2: „Executarea mandatului european de arestare nu poate, în niciun caz, să conducă la o încălcare a principiilor supreme ale ordinii constituționale a statului sau a drepturilor inalienabile ale persoanei recunoscute de Constituție, a drepturilor fundamentale și a principiilor juridice fundamentale consacrate la articolul 6 din Tratatul privind Uniunea Europeană sau a drepturilor fundamentale garantate de Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale [...]”. În plus, potrivit articolului 6 alineatul 1-bis litera d) din această lege, în cazul unei persoane căutate în scopul executării unei condamnări pronunțate în urma unui proces desfășurat „în lipsă”, predarea poate fi totuși autorizată atunci când, deși persoanei în cauză nu i s-a înmânat personal decizia, aceasta i se va înmâna personal și fără întârziere după predarea în statul membru emitent, iar persoana în cauză va fi informată în mod expres cu privire la dreptul de a solicita rejudecarea cauzei și reexaminarea completă pe fond a situației sale, cu posibilitatea de a prezenta probe noi și de a obține desființarea deciziei respective potrivit instrumentelor prevăzute în acest scop de dreptul intern al statului solicitant.

Hotărâri ale Corte costituzionale (Curtea Constituțională): nr. 190 din 1970, nr. 55 din 1971, nr. 255 din 1974, nr. 172 din 1976, nr. 125 din 1979, nr. 188 din 1980 și nr. 144 din 1995

Hotărâri ale Suprema Corte di cassazione (Curtea de Casație): hotărârile Secției a șasea nr. 5400 din 30 ianuarie 2008, Salkanovic, și nr. 14721 din 7 mai 2020, Spahiu

Prezentare pe scurt a situației de fapt și a procedurii principale

- 1 Prin hotărârea din 12 octombrie 2017, devenită executorie, Tribunalul din Auxerre (Franța), în urma unui proces penal care s-a desfășurat în lipsa persoanei acuzate și în lipsa unui avocat, în conformitate cu articolele 379-2 și 379-6 din Codul de procedură penală francez, l-a condamnat pe GE, cetățean albanez, pentru săvârșirea infracțiunii de import, vânzare și cumpărare ilegale de substanțe stupefiante. În scopul executării pedepsei, Republica Franceză a emis, la 6 septembrie 2021, un mandat european de arestare pentru a obține predarea lui GE, care se află în Italia.
- 2 Corte di appello di Firenze (Curtea de Apel din Florența) a declarat că sunt îndeplinite condițiile pentru predarea cetățeanului albanez GE în Republica Franceză. Astfel, mandatul de arestare conținea mențiunea că, potrivit dreptului francez, condamnatul poate, după predare, să formuleze opoziție împotriva hotărârii în termen de 10 zile de la notificarea acesteia. Prin urmare, Corte d'appello (Curtea de Apel) a apreciat că este îndeplinită condiția prevăzută la articolul 6 din Legea MEA, citat anterior, care permite predarea în cazul în care persoana căutată, deși nu avea informații despre decizia adoptată în urma unui proces care s-a desfășurat în lipsa sa, va primi astfel de informații după predare și va fi informată în mod expres cu privire la dreptul la o reexaminare completă a situației sale.
- 3 Împotriva hotărârii Corte di appello di Firenze (Curtea de Apel din Florența) GE a declarat recurs la Corte di cassazione (Curtea de Casație), instanța de trimitere.

Argumentele esențiale ale părților din procedura principală

- 4 GE invocă încălcarea articolului 2 din Legea MEA, întrucât a fost judecat în lipsă, fără să fi primit o citație pentru a se înfățișa în instanță, fără asistența unui avocat și cu o învinuire generală, ceea ce are drept consecință o atingere adusă dreptului de a beneficia de asistență juridică și dreptului de a fi ascultat în cadrul procedurii de administrare a probelor, care sunt necesare pentru ca procesul să fie echitabil.
- 5 La argumentul Corte d'appello (Curtea de Apel) potrivit căruia hotărârea pronunțată în lipsă poate fi totuși desființată la cererea persoanei condamnate după ce aceasta a luat cunoștință de ea, GE răspunde că predarea nu a fost solicitată în vederea desfășurării unui proces, ci în scopul executării unei condamnări, astfel încât există garanții mai stricte. În plus, la argumentul Corte d'appello (Curtea de Apel) potrivit căruia absența unui avocat este justificată de posibilitatea unei autoapărări, el răspunde că, pentru aceasta din urmă, sunt totuși necesare citarea legală a persoanei acuzate și prezența acesteia la proces.

Prezentare pe scurt a motivelor trimiterii preliminare

- 6 În trecut, în mai multe cauze similare, Corte di Cassazione (Curtea de Casație) a apreciat că mandatul de arestare emis de autoritățile judiciare franceze în urma unei hotărâri de condamnare pronunțate în lipsă, fără garanții privind dezbaterile în contradictoriu și apărarea, era totuși conform cu principiile unui proces echitabil, întrucât dreptul francez garantează persoanei condamnate posibilitatea de a solicita, prin intermediul opoziției, rejudecarea cauzei cu respectarea principiului contradictorialității și a dreptului la apărare; totuși, Corte di Cassazione (Curtea de Casație), instanța de trimitere, consideră că, în prezent, această abordare trebuie revăzută.
- 7 Potrivit jurisprudenței Corte costituzionale (Curtea Constituțională), dreptul la apărare, protejat de articolul 24 din Constituție, constă în esență în garantarea dezbaterii în contradictoriu și a prezenței avocatului în orice tip de litigiu. În acest sens, referirea la „orice fază și moment de desfășurare a procedurilor judiciare”, deși nu presupune în mod necesar că dezbaterile în contradictoriu și prezența avocatului trebuie să fie garantate în orice moment și în orice act procedural, impune totuși să se verifice, în funcție de importanța fiecărui act, dacă lipsa avocatului constituie, prin efectele care decurg din aceasta, o atingere efectivă adusă dreptului constituțional de a se apăra în justiție. Dreptul la apărare nu poate face obiectul unei renunțări, iar caracterul obligatoriu al numirii avocatului din oficiu urmărește protejarea valorilor fundamentale ale omului și a principiilor constituționale.
- 8 În urma modificării din anul 2001 a Legii MEA, în articolul 2 din aceasta nu s-a menținut referirea expresă la respectarea dreptului la apărare, drept condiție pentru executarea mandatului european de arestare. Totuși, instanța de trimitere apreciază, în lumina jurisprudenței Corte costituzionale (Curtea Constituțională) citate anterior, că dreptul de a beneficia de asistență juridică face parte din „drepturile inalienabile ale persoanei recunoscute de Constituție”, din „drepturile fundamentale” prevăzute la articolul 6 TUE și din drepturile garantate de CEDO, a căror încălcare impune statului italian, potrivit articolului 2 din Legea MEA, să refuze executarea mandatului european de arestare. Așadar, norma internă trebuie interpretată nu numai în lumina Constituției, ci și în lumina dreptului Uniunii transpus prin norma respectivă. În plus, astfel cum a amintit Corte costituzionale (Curtea Constituțională), drepturile fundamentale, pe care decizia-cadru trebuie să le respecte în conformitate cu considerentul (12) al acesteia și cu articolul [1 alineatul (3)] din aceeași decizie-cadru, sunt cele recunoscute de dreptul Uniunii și la a căror definire contribuie tradițiile constituționale comune statelor membre. Așadar, dreptului Uniunii îi revine sarcina de a stabili nivelurile de protecție a drepturilor fundamentale pe care reglementarea privind mandatul european de arestare trebuie să le respecte, întrucât este vorba despre o materie armonizată. Prin urmare, potrivit Corte costituzionale (Curtea Constituțională), pentru a asigura aplicarea uniformă a mandatului european de arestare, statele membre nu pot refuza predarea în afara cazurilor prevăzute în mod expres de decizia-cadru.

- 9 În conformitate cu jurisprudența Curții potrivit căreia executarea mandatului european de arestare constituie principiul, în timp ce refuzul executării reprezintă o excepție, și trebuie să facă obiectul unei interpretări stricte (a se vedea Hotărârea Gordi, punctul 68), articolul 4a din decizia-cadru (adăugat prin modificarea din 2009) prevede că autoritatea judiciară poate refuza executarea mandatului european de arestare emis în temeiul unei decizii pronunțate în urma unui proces, în cazul în care persoana în cauză „nu a fost prezentă în persoană la procesul în urma căruia a fost pronunțată decizia”, cu excepția cazului în care un astfel de mandat conține una dintre mențiunile prevăzute la literele (a)-(d) ale acestui articol, și anume: a) persoana interesată a fost citată personal și a fost informată cu privire la procesul în urma căruia a fost pronunțată decizia și cu privire la faptul că poate fi pronunțată o decizie în cazul în care nu se prezintă la proces, sau b) persoana interesată a fost asistată, în cursul procesului, de un avocat numit de ea sau din oficiu, sau c) după ce i s-a înmănat decizia și a fost informată cu privire la dreptul la rejudecarea cauzei sau la o cale de atac, persoana interesată a indicat în mod expres că nu contestă decizia sau nu a solicitat rejudecarea cauzei sau promovarea unei căi de atac în termenul stabilit sau d) persoanei interesate nu i s-a înmănat personal decizia, însă aceasta i se va înmâna după predare, iar persoana interesată va fi informată în mod expres cu privire la dreptul la rejudecarea cauzei sau la o cale de atac și cu privire la termenul în care trebuie să solicite rejudecarea cauzei sau promovarea unei căi de atac. Astfel, în asemenea cazuri, potrivit jurisprudenței constante a Curții, executarea mandatului european de arestare nu aduce atingere dreptului la apărare al persoanei în cauză și, cu titlu mai general, dreptului la un proces echitabil, așa cum sunt consacrate la articolele 47 și 48 din cartă (a se vedea de exemplu Hotărârea Melloni, punctele 44 și 53, și Hotărârea LU și PH, punctele 47-50, 72 și 73). Totuși, potrivit instanței de trimitere, acest articol nu conține nicio dispoziție expresă cu privire la o situație în care „procesul în urma căruia a fost pronunțată decizia” în privința unei persoane acuzate judecate în lipsă sau în contumacie ori care nu a fost legal citată în niciun moment s-a desfășurat fără ca persoana în cauză să fi fost vreodată asistată de un avocat, numit de ea sau din oficiu. O asemenea situație ar trebui, așadar, să fie examinată în lumina principiilor generale.
- 10 Instanța de trimitere observă mai întâi că procedura care s-a desfășurat în privința lui GE este fără îndoială un „proces în urma căruia a fost pronunțată decizia” în sensul articolului 4a menționat, și anume o procedură în cadrul căreia, în urma unei examinări a fondului cauzei, s-a statuat definitiv asupra vinovăției persoanei a cărei predare este solicitată, iar aceasta a fost condamnată (a se vedea Hotărârea Zdziaszek, punctul 82). Astfel, decizia judiciară prin care persoana căutată a fost condamnată în lipsă trebuie considerată ca fiind o „decizie” în sensul articolului 4a, atunci când adoptarea sa a fost determinantă pentru emiterea mandatului european de arestare (Hotărârea LU și PH, punctul 67).
- 11 Cu privire la fond, instanța de trimitere amintește că armonizarea condițiilor de executare a mandatelor de arestare emise în scopul executării deciziilor pronunțate în lipsa persoanei acuzate, efectuată prin decizia-cadru, urmărește „să consolideze drepturile procedurale ale persoanelor care fac obiectul unor proceduri penale”

(Hotărârea Melloni, punctul 51), precum și „să garanteze un nivel ridicat de protecție și să permită [...] pred[area] persoan[ei] în cauză [...], respectând totodată dreptul său la apărare” (Hotărârea LU și PH, punctul 50).

- 12 În plus, dreptul la apărare, care decurge din dreptul la un proces echitabil consacrat la articolele 47 și 48 din cartă, face parte integrantă din drepturile fundamentale, astfel încât Curtea trebuie să interpreteze articolul 4a în conformitate cu aceste articole, care corespund articolului 6 din CEDO. În consecință, articolele 47 și 48 din cartă trebuie interpretate într-un mod de natură să garantează un nivel de protecție echivalent cu nivelul garantat la articolul 6 citat anterior, astfel cum a fost interpretat de Curtea EDO (Hotărârea LU și PH, punctul 51).
- 13 Chemată să se pronunțe cu privire la interpretarea Directivei 2013/48/UE, Curtea a precizat că de la dreptul de a avea acces la un avocat nu se poate deroga din cauza neînfrățării persoanei suspectate sau acuzate în urma unei citații pentru a se înfrățea (Hotărârea VW).
- 14 Curtea EDO a apreciat că, deși nu este absolut, dreptul oricărei persoane acuzate de a fi apărată în mod eficient de un avocat, dacă este cazul desemnat de instanță, este unul dintre elementele fundamentale ale unui proces echitabil, că persoana acuzată nu pierde acest beneficiu doar pentru motivul că lipsește de la procedură și, în sfârșit, că, deși legiuitorul poate descuraja abținerile nejustificate, acesta nu le poate sancționa prin derogare de la dreptul de a fi asistat de un avocat (Hotărârea Krombach împotriva Franței).
- 15 În aceste condiții, potrivit instanței de trimitere, asigurarea posibilității de a anula hotărârea de condamnare, ca urmare a rejudecării cauzei sau – așa cum este cazul în dreptul francez – ca urmare a formulării unei opoziții împotriva acesteia, ulterior predării persoanei căutate pentru a-i garanta pe deplin dreptul la apărare, nu este susceptibilă să remedieze în totalitate încălcarea dreptului menționat în cazul în care procesul s-a desfășurat în lipsa persoanei acuzate și fără ca aceasta să fi fost asistată de un avocat.
- 16 Astfel, chiar și în cazurile menționate mai sus de rejudecare a cauzei sau de formulare a unei căi de atac, persoana acuzată continuă să fie expusă efectelor normelor de drept procedural ale statului care solicită predarea sa în privința utilizării probelor deja obținute, cel puțin în ceea ce privește probele care, prin natura lor, nu pot fi administrate din nou. Această situație nu s-ar putea remedia decât prin prevederea imposibilității absolute de a utiliza probele obținute în cursul procesului în care persoana acuzată nu a fost apărată sau, cel puțin, prin angajamentul statului emitent al mandatului european de arestare de a nu utiliza acele probe în cadrul rejudecării cauzei, ceea ce Franța nu a făcut în privința lui GE.
- 17 Așadar, într-o situație precum cea în care se află GE, o persoană este supusă, în temeiul unui mandat european de arestare emis împotriva sa, unor restrângeri ale

libertății sale individuale ca urmare a unei condamnări pronunțate fără ca ea să fi avut posibilitatea de a fi asistată de un avocat, fie și numit din oficiu, întrucât nu a fost informată cu privire la proces sau nu a putut ori nu a dorit să numească un avocat, fără a renunța totuși la apărare, iar o asemenea restrângere nu este justificată de cerințe de protecție.

- 18 Potrivit instanței de trimitere, o astfel de situație ridică îndoieli serioase cu privire la compatibilitatea cu dreptul la apărare, care asigură protecția dreptului mai cuprinzător la libertate individuală.
- 19 Se solicită judecarea prezentei trimiteri preliminare potrivit procedurii accelerate, întrucât cauza în discuție privește o persoană care nu este deținută, dar care este totuși supusă unor măsuri de siguranță de tip coercitiv (obligația de a nu părăsi un anumit oraș și obligația de a se prezenta la poliție), este vorba despre un mandat european de arestare care, potrivit articolului 17 alineatul 1 din decizia-cadru, „se soluționează și se execută în regim de urgență”, iar problemele de interpretare ridicate în prezenta cauză au consecințe de ordin general, atât pentru autoritățile competente, cât și pentru drepturile persoanelor căutate.